

Orbán Viktor

Nagy Gáspár szobra

Kedves Márta Asszony! Tisztelt Budakeszi Polgárok!

Kell lennie valaminek az elszántságon túl, ami ennyi embert rávesz, hogy szombat délután a farkasordító januári hidegben önként kockáztassa a fagyhalált, és mindezt egy szobor felavatása érdekében. Ez az elszántságon túli valami pedig maga a szeretet. Szerettük Nagy Gáspárt, ezért vagyunk ma itt. Gyakran mondjuk temetői búcsúbeszédnek zárásaként: emléke legyen áldott, és most azért jöttünk össze, hogy szobrot állítsunk áldott emlékü, szeretett barátunknak, Nagy Gáspárnak. „Szerethetett engem az Isten, mert teremtményének engem is elfogadott, sárból, agyagból, apám s anyám álmaiból.” Ezekkel a szavakkal búcsúzott tőlünk tíz évvel ezelőtt Nagy Gáspár, az örök nyár hírnöke. Ebben az utolsó négy sorban minden benne van, amit ember magáról mondhat: sziklaszilárd és mégis alázatos hite, a pannonhalmi bencés gimnázium szellemisége, és ott van a bérbaltavári szülői ház melegsége. Nagy Gáspárra úgy emlékszünk, mint aki személyes küldetésének tekintette az '56-os mártírookra való emlékezés örök érvényű keresztény parancsát, és ezzel a nyolcvanas évek derekán elevenébe talált az akkor harminc éves júdásfa árnyékában hűsülő elvtársaknak.

Tisztelt Budakeszi Polgárok!

Annál az embernél, aki hajlandó az igazságért elmenni a falig, csak egy különb van: aki a falakat le is meri bontani. Nagy Gáspár ilyen ember volt. Nem ő kereste magának ezt a küldetést, inkább csak hagyta, hogy a küldetés megtalálja őt. Le merte írni, amiről mások legfeljebb csak beszéltek, és beszélni mert arról, amiről a legtöbben csak hallgattak. Szelíd hajthatatlanságával széttörte az októberi tavasz hőseiről gyártott kommunista hazugságokat. Két évtizeden keresztül 23 ügynök leste minden egyes mozdulatát. Azóta már mindannyian megértettük: a végelgyengülés felé araszoló gulyáskommunizmus okkal tartott az ő tetemre hívó szavaitól, amikor megadják az igazságot és vele a végtisztességet az '56-os forradalom szabadságharcosainak, ott és abban a pillanatban orra bukik, és megsemmisül a magyar kommunista rendszer. Az ő versei és személyes kiállása nyitotta meg az utat, amely ide elvezetett. Már ahhoz is, hogy rendszerbontó költeményei legalább a nyomdáig eljussanak, kivételes költői bravúrokat kellett bemutatnia a cenzorok által felállított felemás korlátokon, és neki ilyen feltételek mellett sikerült elérni azt, amire a magyar irodalom történetében csak a legbátrabbak és a legelkötelezettebb költők voltak képesek: verseivel fordítani tudott a magyar nemzet sorsán. Egy egész nemzedék, a mi nemzedékünk tanulta tőle már akkor is a helyes, vagyis egyenes testtartás bátorságát; tanultuk tőle a küldetésstudatot, amellyel akár az utolsó tőlényig kész volt védelmezni a magyar szabadság ezeréves hagyományát; tanultuk tőle a kitartást, amely a nyolcvanas évek legfagyosabb periód-

dusában is emelt fővel viselte a cenzúrát, a szilenciumot és a meghurcoltatásokat. A mi igaz hősrünk volt ő, aki bármerre is járt a Kárpát-medencében, lábnyomában mindig a szabadság kis körei támadtak, akárcsak itt, Budakeszin. Politikai, szellemi testaméntuma velünk él, iránytűnk és vezércsillagunk, kormányzati munkánk vezérfonala is. Botcsinálta utánczóként valahogy úgy mondanám: nem felejteNI, méltó maradNI, hazát emelNI.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mielőtt azonban lelepleznénk ezt a szobrot, fontos lenne az ő szavaival élve valami szabadítót mondani. Valamit, amit azoktól a költőktől tanulhatunk, akik hozzá hasonlóan Petőfi rendjéhez tartoztak, és akik a ma oly divatos, egynémely országban kötelező politikai korrektséget a hamis próféták legfőbb ismérvének tekintették. Ma velük együtt kérdezzük, és minden nap egyre sürgetőbben, hogy vajon mi lesz hazánkkal, ezzel a boldogtalan, farizeusi Európával, amely cinkos lelkiismeretét modern mesékkel csitítja, miközben sorsa csak egy szalmaszálon függ? És Nagy Gáspártól jön a felelet: „a remény sohasem meghaló, ha minden utolsó szalmaszál abból a jászolból való.”

Emléke legyen áldott!

(Elhangzott 2017. január 7-én, Nagy Gáspár, Kossuth-díjas költő mellszobrának avatásán, Budakeszin.)

Forrás: www.orbanviktor.hu

Szokolczay Lajos

Hit, bátorság, makulátlanság

Az élet egy röpké pillanat. Átsuhan rajtad, észre sem veszed. Tíz éve halott barátunk, Nagy Gáspár diákként szinte most futott le Szent Márton hegyéről – a pannonhalmi tarisznyában erkölcs, tudás, meg nem adás, tisztesség –, s máris a kőszobrával találkozhatunk. Élő, lüktető szobrával, amely maga is élet. Akarjuk, nem akarjuk, ez a tekintet átlát az ősködön – vallat bennünket.

Szigorral, netán megbocsátó mosollyal? Ki-ki kiválaszthatja a neki szánt, pontosabban általa érzett gesztust. Joga van-e az ugyan csupán szoborként élőnek vallatni bennünket? Hogyne volna, hiszen a példás életet sokszoros harcban megélő költő makulátlan tartást hagyott maga után: az 1956-os magyar forradalom szellemén való öröködést.

Ő igazán tudta, hogy gyilkos és áldozat sosem cserélhető össze – még napjainkban is vannak (Sütő András szavával) „sántafejű gyalogosok”, akik igyekeznek bemocskolni forradalmunk tisztaságát –, hiszen akkor megikrásodik a Föld, tetűk, rágcsálók szabad területe lesz a kozmosz. Aki egész életében gáncstalan lovag volt, az nem engedheti meg, hogy meggömbüljön a világ gyémánttengelye.

Életét is kockáztatva rengeteget küzdött azért – szembenézve a szovjettel, a hóditót kiszolgálókkal és a hernyótalpasokat segítő itteni siserahaddal –, hogy arra a szabadságpárnára hajthassuk a fejünket, amelyet mi tömtünk meg (Istenem, hol van a hajdani szalma jó illata!) bátorsággal, önbecsüléssel, a fölvetett fő méltóságával, a közösségért aggódó szavakkal s a közjót szolgáló lelkiismerettel.

Nagy Gáspár, szeretett barátunk, Gazsi, Bérbaltavárról, egy Vas megyei kis faluból hozta magával a tisztán szólást s a munka örömét. S ezt gazdagította a hit, az Úrba vetett bizodalom. Nem volt forradalmáralkat, ám a vallás parancsszava – ne hazudj! – arra kényszerítette, hogy mindig, mindenkor az igazság mellett álljon ki. Vagyis a rút, mi több: gyalázat megnevezésével teremtett lelki béke légyen megnyugvása, az elszenvedett pofonok ellenében vigasza.

„És nekünk nem szabad feledNI / a gyilkosokat néven nevezNI!” – íme nevezetes versének kemény egyértelműséggel mondott parancsszava! És az októberünk harmincadik évfordulójára írott költemény? Az a bizonyos júdásfa, az ezüstben játszó, harminc évgyűrűjével kábító „drága” – nem véletlenül tiltották be a verset közreadó Tiszatájt – a gerincteleneket megtéveszthette, ám aki a forradalom tisztaságán öröködött, az előtt vérlázító volt szemtelen növekedése.

Honnan volt erőd, merszed, barátunk, kőszoborrá vált társunk, hogy kockáztatván családot sorsát, csak az általad vélt – később egyetemessé váló – igazat lobogtasd? A föld szaga, jó illata, a korán véredbe ivódott kétkezi munka, az időközben

gyarapodó, csaknem világot lebíró, szellemmé vált tudás, a Balassitól Nagy Lászlóig a magyar írók nagyjait kardvívókká nevelő erkölcs segítette ténykedésed?

Igen, ez a mindenség-katedrális volt otthonod, fölnevelő dajkád. Verseidről, szépprózádról és esszéidről – zűrzavaros korunk megbecsülheti magát bennük – sokszor szóltunk. Szemed, szemüveged őket is csillogtatja. De még inkább belülről jövő hitedet: „de a remény sohasem meghaló, / ha minden utolsó szalmaszál / ABBÓL A JÁSZOLBÓL VALÓ!”

Nagy Gáspár, Gazsikánk, a kőarcod kőmosolyában is rejtező szigor mindvégig legyen bátorítónk! Nemzedékek számára a makulátlanságot életigazsággá avató erő!

(Elhangzott 2017. január 7-én Budakeszin, Nagy Gáspár mellszobrának avatásán)

Fotó: Lugosi László

(Forrás: mma.hu)

Devecseri Zoltán

Nagy Gáspárra emlékezve

vers-mozaikok a 10 éve „hazatért”

költő tiszteletére –

1.

Szegénység, hit, kezek:
csak ezek a kezek
teszik érvényessé a világot
csak ezek az összetett
kezek váltanak ki kardot,
zászlót...

...

hiába rejtegetted
kövek közé keresztedet!

2.

Nemcsak a vőfély-
nótákat folytattad,
hiába fojtottak,
csáklával nem jött
még egykomád Kháron,

...

ezer-sávú útról
érkeztél a MESÉKBE---

3.

Kit szólítok, ki szólít /.
Neveztesse hazának a haza,
de kíméld hangszered
húrokat ne rá.

...

félre... a múzeumi lantot!

Szó a tett,

...

még ha kenyered héján országos
a penész, rongy és pálca
zászlóvá nem lényegül is,
mert tett a szó,
a némaság kevés – –
Előre hát,
de mégse mind:
Rabszolgákra nem hallgat az ég!
„Talán még a versek...”

4.

(a **Negyedik parancsolatból**
Tiszteld az Időtlen időt,
apádat – anyádat,
s minden énekes prófétáját,
ki a semmiből hitet fakasztott,
a mindenütt velünk levőket:

... ./.

Tiszteld a **félni-nem-merőket**,
-szentek rejtőznek előlünk –
alig hallható suttogás
sebet gyógyító varázs-szavát!

...

Tiszteld azt, aki szembezáll
Pontos versében szól és száll
a szó!

Tízéveken is túlra száll,
és szól, hogy ideérjen!

Tiszteld, akit a teremtő
közénk szólni küldött!!

(2017. január 4. Vasvár-Bérbaltavár-Nagytilaj)

„Amiről általában nem lehet beszélni, nagyon konkrétan csak arról érdemes...”

*Ködöböcz Gábor ezredvégi beszélgetése Nagy Gáspárral*¹

– Sokak szerint a felnőtt apja a gyermek, és ami fontos dolog történik velünk, az életünk első tíz évében történik. „A kis kölyök, ki voltam, ma is él/ s a felnőttet a bánat fojtogatja;/ de nem könnyezik, egy dalt zöngicsél/ s ügyel, hogy el ne szálljon a kalapja” – írja József Attila *Kirakják a fát* című versében. Kérdésem: Te hogyan gondolsz vissza gyermekkorodra, és mire emlékszel legszívesebben?

– Az egyik legszívszorítóbb József Attila-versből idéztél, melynek a zárósorában *otthontalan, csupa-csösz világról* beszél a felnőtt férfi, de minden gyermekkori szorongását, félelmét is földézi. Ugye, a falopás Attila számára nem éppen vidám csínytevés volt, hanem remegtető bátorságpróba, ha nem akarta, hogy megfagyjanak... s különben is ráírta a család ezt a kis „megélhetési bűnözést”... a hasáb fa, a hasított fa így cipelődik egy életen keresztül verseiben, de cipelődnek a fadobáló kemény emberek is.

Azért mondtam ezt el, mert az én gyermekkoromból is sokszor jönnek elő félelmek, szorongások. Álmaimban különösen szenvedek, ha valamelyik kedves csikómtól kell megválnom, vagy ha betakarulás idején szüleim már sötét este hazaküldenek a mezőről, hogy dobjak az állatok elé valamit... hazáig futok, „fától fáig” lopózom, mint Kányádi híres versének kislíúja, mondókákkal, énekkel bátorítom magam, míg el nem érem a falu szélső házát. Az ötvenes évek nyomasztó hangulata, a falusi emberek megalázása a beszolgáltatással s egyéb riogatással, a gyerekek kedélyére is átragadt. Mégis: több boldog napot számolhatnék össze, mint szomorút.

Voltak jó játszótársaim. S voltak valóban mesébe illő nagyszüleim. Apai nagyapám máig emlegetett lakodalmi rigmusok, vőfélynóták kigondolója s népszerű előadója. Talán génjeimben Tőle örököltem valami tehetséget és bátorságot a versfaragáshoz. Anyai nagyanyám félelmetes szürreális meséivel a képzeletem határait tágította. Legtöbbet Vele voltam otthon, amíg a család keményen dolgozott. Az iskoláig minden fontos dologra Ő tanított. Műveltségét a Bibliából és a különböző kalendáriumokból, no meg egy keserves élet tapasztalataiból szerezte. Ezeket aztán csodálatos történetekbe foglalta össze, s mindig más-más módon variálta, színezte a mesét. Szóval a *posztmodernitás* a kisujjában volt, én meg oda

¹ A költővel 1998 decemberében készült interjú szerkesztett és módosított változata

voltam ettől a *beszédmódtól!* Állandóan követeltem újabb történeteit, amelyben szabadon járkáltak királyok, ismert bakonyi betyárok, rongyember végrehajtók, meg legtöbbször Kossuth Lajos is odatévedt, aki a szemközti Pintér sógorral azért eligazította a dolgokat. De én aztán folytattam a mesét... sokszor álmomban is hadakoztam. Szidták is érte a nagymamát: megháborítja ezt a gyereket, s még kibeszéli ezt a sok sületlenségét...

Amikor már olvasni tudtam, akkor a karácsonyfa alá angyalszárnyon érkező egyetlen ajándékkönyvet az éjféλι miséig – a pislákoló petróleumlámpánál – mindig elolvastam. Egy életre elkísérnek ezek az emlékek. Főleg a nagy telek voltak gyönyörűek, embermagasságú hófalak között szánkóztunk, az átázott lábbeliben s kesztyű nélkül se fáztam, és gyakran volt az iskolában szénszünet. Vasárnap délutánonként pedig csengős lovas szánnal mentünk a szomszéd falukba egyik-másik rokonunkat meglátogatni.

– *Mondják, mindenkinek megvan a maga saját ritmusa és növekedési terve, ami szerint alakul az élete és pályája. Visszatekintve az elmúlt harminc évre, miként látod egykori önmagad és költői pályád alakulását – különös tekintettel a híres babitsi aforizmára: „nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli énekesét”?*

– 1968-ban írtam le azokat az első, talán vállalható verseket, amelyek visszavonhatatlanul a „kárhozat útjára” vittek. Tehát mintha Kerouac kisöccseként kezdtem volna szabadon száguldozni, persze csak stoposként, ebben az országban meg a szomszédságban, ahol magyarok élnek. De aztán jött a történelem. Testvéri tankjaink... aztán a szégyen, a levert diáklázadások Európa nyugati felén. Akkor már tudtam: csak verssel harcolhatok. Akárhogy is nézzük, ennek bizony harminc esztendeje. Életem legmélyebb, legsötétebb bugyrából húztak ki a versek. A tehetetlenség, a dac, szép illúzióim elvesztésének fájdalma csalogatta elő őket. Aztán az a bátorítás és figyelem, melyet megtalált és persze választott mesterimtől, Kormos Istvántól, Nagy Lászlótól, Jékelytől, Pilinszkytól és távolabbról Illyéstől, és talán legerősebben Rózsa Endre, Utassy József, Kiss Benedek és társaik nemzedékétől – ahogy mondani szoktam: édes bátyáimtól – kaptam, erősített.

Vagy húsz esztendeig, mondjuk a rendszerváltásig, megtörténtek velem a versek, melyek előcsalogatását egyszerűen nem éreztem nehéznek. A hetvenes években sokat írtam, szinte öntudatlan eufóriában. S volt is kinek mutassam szigorú bírálatra. A nyolcvanas években már éreztem a tétet, ekkor jöttek a tiltások, a cenzúra nyalánkágai, szilenciumok. (Eközben 1981–85 között az írószövetségi titkárság, amikor a szövetség és az akkori JAK volt a magyar civilparlament, szóval az az évtized, amelyet érdemes lesz majd valakinek, akár szakdolgozatként is, tüzetesen leltározni!) De ez is szép, izgalmas és vállalható volt. Persze annak nem tapsoltam, hogy valamely versem miatt másokat (rendszerint felelős-felelőtlen szerkesztőket!) is elcsaptak, az ellen mindig tiltakoztam, de semmi nem változott.

A kilencvenes években már sokkal nagyobb székszízzel, talán a kelleténél is több iróniával átitatva ülök a tiszta papír elé. Szerencsére az önirónia maligánfoka kimutathatóan magasabb. Így aztán elcsábultam a próza komolytalanabb, talán csehesnek aposztrofált rétejeire is. De ez nem program volt, nem valami teória, hanem csak hagytam a szívem és a kezem független választását, s így aztán megint ott jártam az indulás ártatlan-barbár idejénél: 1968-nál (lásd a Magvetőnél 1995-ben megjelent prózakönyvemet, az *Augusztusban Ludvík Jahn nyomában-t*).

– *Életed meghatározó állomásai: Bérbaltavár, Pannonhalma, Szombathely és Budapest. Milyen indíttatásokkal szolgáltak, miféle útravalóval ajándékoztak meg a felsorolt helységek, illetve szellemi műhelyek?*

– Bérbaltavár kicsiny falu Vas megye hegyháti, déli részén, már csaknem Zalában. Az útrairdító paraszti közösség kemény tisztessége, föld- és munkaszere-tete, buzgó vallásossága s valahai első tanítóim igazságos szigorúsága ott van a szülőföldről hozott tarisznyában. Ebbe igaz súlyokat pakoltak a jó és tudós bencés atyák Szent Márton hegyén. Azt hiszem, életem legboldogabb négy esztendejét töltöttem Pannonhalmán, igen jó kohéziójú osztályban, amely ma is évente találkozik, és számon tartja tagjait. A magyar történelmet ott a falak is visszhangozták, ez irányú érdeklődésem, érzékenységem ott mélyült el.

Szombathelyre éppen a bencés diákmúltam miatt afféle vigaszágon kerültem, de ennek is megvolt az értelme, szinte sorsszerűsége. A népművelés–könyvtár szakon több „nehéz ember” kezdett éppen 1968-ban. Ráadásul ott volt egy nagyon színvonalas diáklap, a *Jelentkezünk*, komoly esztétikai képzés, a fiatal magyar filmek által is sokra tartott filmklub. Itt jelentek meg első versszerű kísérleteim, itt volt az első műhely, itt lázadozhattam s lázíthattam először, s innen küldtem első verseimet komolyabb folyóiratoknak, az *Életünknek* és a *Jelenkornak*, s őszinte csodálkozásomra közölték is őket.

Éppen negyedszázada, hogy Kormos István bemutatott az ÉS-ben, majd kéttucatnyi vers alapján azt mondta, hogy megjelenteti első kötetemet a Móra Kiadó Kozmosz sorozatában. Így is történt 1975 tavaszán, majd néhány hónappal később a kiadóhoz hívtott szerkesztőnek. Ez a néhány esztendő volt az ún. Kormos Egyetem, ahol szerkesztő-bojtárként végig pörgethettem a magyar és a világirodalmat: ebből lettek a legendás *Gyöngyszem-sorozat* emlékezetes darabjai, s aztán szerkeszthettem az utánam jövők kötetét. Egyszerre dolgoztam Dsida Jenő, Sinka István, Nadányi Zoltán válogatott versein, Kálnoky László, Tandori Dezső műfordításkötetén, vagy éppen Tóth Erzsébet, Zalán Tibor és mások első könyvén, s közben tematikus antológiákat szerkesztettem mondjuk a világirodalom *Idő- és éjszaka* verseiből... és sorolhatnám. Néhány év alatt közel száz könyvhöz lett közöm. Óriási iskola volt. Kormostól a minden értékre való elfogulatlan figyelés elemi hajlamát és példás megvalósítását leshette el, aki közelében dolgozott. Aztán

ennek is vége lett. Korai halála után még három évig bírtam az ár ellen úszni, a közösen kitalált terveket egyre nehezebben tudtam megvalósítani.

1981-ben az '56 utáni első szabadon választott írószövetségi választmány legfiatalabb tagja lettem, s egyből titkárrá is ütöttek. Nagy próba következett. Közről érzékelni a puhának egyáltalán nem mondható diktatúrát. Ez az időszak volt a szövetség és a József Attila Kör legendásan nagy korszaka, együttmenetelése az álság falai ellen. Szegény Csengey Dénes barátunk talán valamely napsütötte égi felleg széliről egyetértően egy szép füstkarikát fúj felénk... s mintha nagy bölcsességgel mondaná is: bizony fiúk, akkor még nem volt széthúzás, hanem váll a vállhoz. Tán igaz se volt. De erről már fentebb szóltam.

1988 novemberétől pedig a *Hitel* szerkesztője vagyok. Ez ugyebár az utóbbi 10 kerek esztendőjét jelenti. A kezdőcsapatból, sőt a praekorszakból is csak ketten maradtunk Csoóri Sándorral a sokáig reménytelenül álmodott független újság, kétheti periodika gályapadján. 1992 szeptemberétől pedig havonta, irodalmibb folyóiratként megújulva, talán magunkat is biztatva – téveszthetetlen zöld-fehérben úszunk a nagy magyar folyóirattengerben. A szerkesztőség az ötödik helyszínen tempózik mind nehezebb anyagi körülmények közt a fönmaradásért, hol Budán, hol meg Pesten vagy a redakció hajléka. Vagyunk még és reménykedünk. És a tíz esztendő már vállalható irodalomtörténet is... és különös, fölöttébb tanulságos magyar történelem. Egy tyúklépésnyire a harmadik évezred küszöbétől. Ha most befejeznénk, akkor sem kéne szégyenkeznünk.

– *Wittgenstein szállóigéje szerint „amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell”. Ezzel rögtön szembeállítható egy másik állítás: „amiről nem szabad hallgatni, arról beszélni kell.” Meglátásod szerint az összmagyarság vonatkozásában mik azok a legégetőbb kérdések, amelyekről feltétlenül beszélni kell – mégpedig tisztán és eltökélten?*

– Én a wittgensteini mondatot abban a bizonyos puha, de ha tetszik recsegős-ropogós, elmaszatolt diktatúrában költői nyelvre, de az (írószövetségi) közemberi minőségemben is így fordítottam: *amiről általában nem lehet beszélni, nagyon konkrétan csak arról érdemes...* Hogy a konkrétság mit jelentett esetemben, illetve a szabadságfokok leosztásának eleve különböző szintjei, manipulatív volta mire kényszerített, annak tényeiről, és aztán dorgáló következményeiről nem az én tisztem most szólni. De mindenesetre lehetett cinikusan, bölcsen Wittgenstein mögé bújni, mint ahogy Nietzsche mondata is csaknem összmagyar jeles amnéziás tréningben manifesztálódott '56 után, miszerint: *a felejtésre való hajlam a cselekvés egyetlen lehetséges módja*. Lám, az átkozott burzsoá filozófusok miképp segítettek! Ma is még az általános emlékezetvesztésben szenvedő magyarságot kellene fölrázni. Sajnos az átalakulás és a szabadság gyötrelmeivel olyan sokkhatások érték (például választania kell pártok és adósávok, tévécsatornák, bankok,

kurátorok, csirkecomb és farhát stb. között), hogy legelemibb érdekeit nem tudja már megfogalmazni. Nem is fogalmaz. Néz. S úgy látja, nem az ő életét látja. Még nem őt robbantották föl, még nem őt rabolták ki, még nem ő a munkanélküli, még nem az ő házat sodorta el a víz. Ő az, aki besurran Adidasban az EU-ba, fitt polgárként. Szerencsés, hogy nem itt meg amott magyar. Azok most ráfáznak. Hiába magyarkodnak. Szóval az önzési fok igen magas, még jó, ha akad egy kis katasztrófa, valami penitencialehetőség. Segítünk. Magunkon már nem tudunk. Ezért aztán tüntetünk a nyugdíj egységes emeléséért. A „magyarok, tartsunk szét” szép gyakorlatát kellene megfordítani, vagy legalább csöndben abbahagyni a következő ezer esztendőre. Akkor még marad, maradhat valami remény. És a reményt pedig a lélemben megtisztult – mert önzésétől és félelmeitől megszabadult – közösség gyermekeiben, szeretetben fogant és vállalt utódaiban élteni tovább. Illyés mondta, írta: *a költők mifelénk a remény(ség) helytartói*. Akkor talán jöjjenek a költők! Az újak, az ezután megszületők. Fohászokdjunk hát, barátaim, az első adventi gyertya fényénél.

